

Nr 23

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillägg till konkurslagen.

Genom en den 8 april 1959 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 139, vilken behandlats av första lagutskottet, har Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade förslag till

Lag angående tillägg till konkurslagen

Härigenom förordnas, att i konkurslagen skall införas en ny paragraf, benämnd 86 a §, av nedan angiven lydelse.

86 a §.

Utan hinder av vad i 82—86 §§ finnes stadgat häremot stridande må rättens ombudsman och förvaltare, om det med hänsyn till omfattningen av det arbete uppdraget medfört, den tid under vilken konkursen varat och ytterligare beräknas pågå samt övriga förhållanden finnes påkallat av synnerliga skäl, av konkursdomaren tillerkännas skäligt belopp att utgå i avbidan på att arvode slutligen bestämmas. Framställning därom skall angiva det belopp som fordras ävensom de skäl vilka åberopas för erhållande av sådan betalning. Vid framställningen skall fogas redogörelse för det arbete uppdraget medfört samt uppgift om boets ekonomiska ställning. Över framställning, som gjorts av förvaltare, skall konkursdomaren inhämta yttrande av rättens ombudsman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1960.

Inledning

I skrivelse den 13 maj 1957 har Sveriges advokatsamfund framfört önskemål om införande i konkurslagen av bestämmelser om rätt för konkursdomstolen eller konkursdomaren att i vidlyftiga och långvariga konkurser tillerkänna rättens ombudsman och förvaltaren arvode a conto samt hemställt om utredning i ämnet. Med anledning av skrivelsen har inom justitiedepartementet upprättats en den 15 november 1958 dagtecknad promemoria med

förslag om införande av möjlighet för rättens ombudsman och förvaltare i konkurs att erhålla delarvode (stencilerad).

Över promemorian har, efter remiss, yttranden avgivits av samtliga hovrätter, Stockholms och Göteborgs rådhusrätter, Sveriges advokatsamfund, föreningen Sveriges häradshövdingar, föreningen Sveriges stadsdomare samt köpmannaföreningarnas central för ackords- och konkursärenden.

Gällande rätt m. m.

Rättens ombudsman och förvaltare i konkurs äger enligt konkurslagen rätt till arvode för sina uppdrag. Arvodet bestämmes av rätten och får icke sättas till högre belopp än som med avseende å det arbete uppdraget krävt, den omsorg och skicklighet, varmed det utförts, samt boets omfattning må anses utgöra skälig ersättning för uppdraget. Arvodet får icke beräknas efter tid (82 §). Arvodet skall bestämmas till visst belopp i ett för allt (83 §). Från sistnämnda regel gäller dock det undantaget att arvode under vissa i 81 § närmare angivna förhållanden skall bestämmas särskilt för egendom, vari särskild förmånsrätt äger rum. Arvode bestämmes efter därom hos konkursdomaren gjord framställning från den till arvode berättigade; där det lämpligen kan ske, bör arvode bestämmas på en gång för samtliga därtill berättigade. Framställningen skall upptaga det belopp som yrkas och skall vara åtföljd av bl. a. redogörelse för det arbete uppdraget medfört och specificerad räkning, utvisande det fordrade beloppets fördelning på de olika förvaltningsåtgärderna (84 §). Då framställning om arvode inkommit, skall konkursdomaren utsätta dag för ärendets behandling vid rätten. Avser framställningen endast bestämmande av särskilt arvode för viss egendom, äger dock konkursdomaren pröva, huruvida skäl må anses föreligga att företaga frågan därom innan arvode i övrigt bestämmes (85 §). Rättens ombudsman äger icke uppbära arvode, förrän slutredovisning avgivits i konkursen eller han dessförinnan avgår; förvaltare får lyfta arvode först sedan han avgivit slutredovisning för sin förvaltning (86 §).

I propositionen lämnas å s. 4—7 en redogörelse för innehållet i advokatsamfundets ovannämnda skrivelse och i promemorian. Vidare redogöres å s. 7—13 i propositionen för de över promemorian avgivna remissyttrandena.

Departementschefen

Vid lagrådsremissen anförde *föredragande departementschefen, statsrådet Lindell*, följande:

»Enligt vad i 86 § konkurslagen stadgas äger konkursförvaltare ej uppbära arvode förrän han i konkursen avgivit slutredovisning för sin förvaltning. Motsvarande regel gäller för rättens ombudsman utom i det fall att han dessförinnan avgår. Sveriges advokatsamfund har nu begärt att i lagen införas bestämmelser, som gör det möjligt för förvaltare och rättens ombudsman att i konkurser av särskilt stor omfattning erhålla betalning, medan konkursen ännu pågår.

Såsom advokatsamfundet i sin skrivelse påpekat kan konkurser stundom bli synnerligen vidlyftiga och långvariga. Av departementspromemorian framgår att det stora flertalet konkurser visserligen avslutas inom eller omkring två år efter egendomsavträdet. Ett ej ringa antal konkurser varar emellertid längre än tre år. Av hela antalet konkurser 1955 — 1 425 stycken — hade ej mindre än 66 pågått minst så lång tid. Motsvarande siffror för 1956 utgjorde 1 667 respektive 73.

Det är mot bakgrunden av nu angivna förhållanden tydligt att stadgandet i 86 § konkurslagen icke innebär en ur alla synpunkter tillfredsställande lösning. Visserligen är regeln i någon mån ägnad att tillgodose det viktiga syftet att konkursutredningar bedrivs med all tillbörlig skyndsamhet. Det är å andra sidan uppenbart, att det för konkursförvaltaren kan utgöra en stor olägenhet att nödgas avvakta konkursens slutförande, innan han får uppbära någon som helst gottgörelse för det arbete han nedlagt på konkursen. Har han själv nödgats ägna kanske största delen av sin arbetskraft åt konkursen och dessutom måhända varit nödsakad att i betydande utsträckning anlita även sin personal för samma uppgift — ett i vidlyftiga konkurser ej ovanligt förhållande — får han nämligen av egna medel förskjuta kostnaderna för dessa arbetsinsatser. Detta förutsätter, att konkursförvaltaren besitter goda ekonomiska resurser. Det ligger nära till hands att förvaltaren, om han saknar sådana resurser, nödgas skjuta sina förvaltningsuppgifter åt sidan för att genom andra uppdrag tillförsäkra sig det nödvändiga rörelsekapitalet. Stadgandet i 86 § kan således, tvärt emot sitt eget klart uttalade syfte, leda till ett fördröjande och därmed också till ett fördyrande av konkursutredningar.

En sådan konsekvens av stadgandet synes i någon mån kunna förebyggas genom att möjlighet öppnas att i konkurser av särskilt vidlyftig beskaffenhet tillerkänna förvaltare viss ersättning redan under konkursförvaltningens gång. Införande i konkurslagen av sådan möjlighet rimmar för övrigt väl med den praxis i större brottmålsprocesser, enligt vilken offentlig försvarare kan tillerkännas gottgörelse i avbidan på att arvodet slutligen fastställas. Det förtjänar i detta sammanhang också nämnas, att boutredningsman anses äga vid långvariga boutredningar tillgodonjuta förskottsarvode i avräkning å det definitiva arvodesbeloppet.

Det förslag, som innefattas i departementspromemorian, avser att tillgodose behovet av möjlighet för i första hand konkursförvaltare att i speciellt omfattande konkurser erhålla arvode i successiva poster. Att sådant behov föreligger har allmänt vitsordats vid remissbehandlingen. Däremot bryter sig meningarna beträffande sättet för reformens genomförande. I promemorian har förordats en lösning som i korthet kan sägas innebära ett definitivt bestämmande av arvode för viss slutförd del av uppdraget. Denna metod anges ha den fördelen att sedan delarvode en gång bestämts, domstolen vid senare arvodesprövningar ej behöver ånyo ingå på en värdering av det arbete, som redan gottgjorts. Varje arvodesprövning betraktas med andra ord som ett avslutat helt. Denna uppläggnings förutsätter sålunda att, då delar-

vode bestämmas, förfarandet måste bli i stort sett detsamma som nu tillämpas då arvodesfrågan prövas i samband med konkursens avslutning; dag skall utsättas för ärendets handläggning vid rätten, kungörelse och kallelser utfärdas etc. Mot den i promemorian föreslagna metoden har ur principiell synpunkt invänts att det för domstolen kan vara svårt att innan konkursutredningen slutförts bedöma den omsorg och skicklighet, varmed uppdraget utförts. Ehuru promemorians förslag från flera håll tillstyrkts eller lämnats utan erinran vid remissbehandlingen har dock övervägande sympatier uttalats för en lösning, som närmare ansluter sig till advokatsamfundets förslag om bestämmande av arvode a conto. Det har om denna metod särskilt framhållits att med densamma den för gällande rätt grundläggande principen att arvode skall bestämmas i ett för allt bibehålles orubbad.

För egen del anser jag övervägande skäl tala för att den av advokatsamfundet förordade, av flertalet remissinstanser biträdda lösningen väljes. Vid denna lösning blir arvodesfrågan, då delposten skall bestämmas, endast föremål för en preliminär bedömning. Detta har framför allt den fördelen, att förfarandet vid metodens tillämpning kan ges en enkel och smidig utformning. Principiella betänkligheter bör sålunda icke möta mot att anförtro konkursdomaren att besluta i ärenden av nu ifrågavarande slag.

Såsom advokatsamfundet framhållit bör möjligheten att under pågående konkurs utfå ersättning i avbidan på den slutliga regleringen av arvodesfrågan endast stå öppen i konkurser av vidlyftig beskaffenhet och endast under förutsättning att betydande arbete redan nedlagts på konkursen samt att denna kan beräknas pågå ytterligare så lång tid, att det vore obilligt, att förvaltaren skulle behöva vänta längre på arvode. Betalningen bör icke få fixeras till högre belopp än som svarar mot skälig ersättning för redan utfört arbete; uteslutet bör naturligtvis vara att ersättningen bestämmas på så sätt att risk föreligger att det slutliga arvodet skulle komma att fastställas till lägre belopp. Delbeloppet skall avräknas å det arvode rätten slutligen bestämmer.

Behovet av en reform av det slag det här gäller är naturligtvis störst för förvaltare. Jag anser emellertid, att en motsvarande möjlighet att erhålla ersättning redan under pågående konkurs bör öppnas även för rättens ombudsman.

I enlighet med vad i det föregående anförts torde i konkurslagen böra upptagas en bestämmelse, enligt vilken konkursdomaren efter därom gjord framställning må tillerkänna rättens ombudsman och förvaltare skäligt belopp att utgå i avbidan på att arvode slutligen bestämmas, under förutsättning dock att det med hänsyn till omfattningen av det arbete uppdraget medfört, den tid, under vilken konkursen varat och ytterligare beräknas pågå, samt övriga förhållanden finnes påkallat av synnerliga skäl. Något krav på att konkursen skall ha pågått viss bestämd tid torde således ej böra uppställas. Det ligger emellertid i sakens natur, att endast i långvariga konkurser rättens ombudsman och förvaltare bör kunna tillerkännas ersättning redan under konkursens gång. Hinder bör ej möta att i exceptionella fall tillerkänna rättens om-

budsman och förvaltare delbetalning flera gånger i samma konkurs. I stadgandet torde jämväl böra föreskrivas att i framställningen skall angivas, förutom det belopp som fordras, de skäl som åberopas för erhållande av ersättning samt att vid framställningen skall fogas redogörelse för det arbete uppdraget dittills medfört ävensom uppgift om boets ekonomiska ställning. Slutligen bör stadgas att, om framställningen gjorts av förvaltare, konkursdomaren skall i ärendet inhämta yttrande av rättens ombudsman.

Den nya bestämmelsen torde böra upptagas i en ny paragraf, lämpligen placerad efter 86 § samt benämnd 86 a §. Lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 1960.»

Lagrådet

Lagrådet har — under framhållande av att den föreslagna nya paragrafen i konkurslagen i viss mån innefattar avvikelser från stadgandena i 82—86 §§ — hemställt att 86 a § inledes med en erinran om att vad där sägs skall gälla utan hinder av vad i 82—86 §§ finnes stadgat häremot stridande. Vidare har lagrådet erinrat, att 210 § konkurslagen och 21 § lagen om införande av nya rättegångsbalken blir att tillämpa i fråga om fullföljd av talan mot konkursdomarens beslut.

Vad lagrådet hemställt har beaktats i propositionen.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag och får alltså hemställa,
att förevarande proposition, nr 139, måtte av riksdagen bifallas.

Stockholm den 29 april 1959

På första lagutskottets vägnar:

EMIL AHLKVIST

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herrar Ahlkvist, Branting, fru Gärde Widemar, herrar Per Olofsson, Lindgren, Birke, Per-Olof Hanson och Robert Johansson;

från andra kammaren: herrar Hedqvist, Gezelius, fru Johansson, herrar Onsjö, Gustafsson i Borås, fru Löfqvist, herrar Edlund och Andersson i Storfors.